

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпн Мира Цветкова-Арсова,

катедра „Специална педагогика“ при ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в научно направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Алексия Папаспиру

Тема: *„Ролята на поддържащите технологии в жизнените и учебни дейности на ученици с двигателни и зрителни увреждания“*

Научен ръководител: проф. Екатерина Софрониева

1. ПРЕДСТАВЯНЕ НА КОМПЛЕКТА МАТЕРИАЛИ ПО ПРОЦЕДУРАТА ЗА ЗАЩИТА

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № 38-429/18.07.2025 г. съм включена в състава на НЖ по процедурата за провеждане на защита на дисертационния труд на Алексия Менелаос Папаспиру – редовен докторант по специална педагогика на английски език към катедрата по специална педагогика на ФНОИ при СУ с научен ръководител проф. Екатерина Софрониева.

Представеният ми комплект материали на електронен носител включва необходимите документи: пълен текст на дисертационния труд на английски език, Автореферат на български и на английски език, CV, публикации по темата на дисертационния труд, заповед за зачисляване и др. Рецензията е изготвена въз основа на този комплект материали.

2. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Алексия Папаспиру е получила бакалавърска степен по информатика в университета в Йоанина в Гърция в периода 2009-2015 г., а в годините 2015-2016 е придобила магистърска степен по специална педагогика в университет в Никозия, Кипър.

От 2020 до 2023 г. е редовен докторант по специална педагогика в СУ „Св. Кл. Охридски“ с обучение на английски език под научното ръководство на проф. Екатерина Софрониева. Отчислена е с право на защита през септември 2023 г.

От 2017 г. досега Алексия Папаспиру работи като учител по информационни технологии в Гърция.

3. АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТИКАТА

Темата е интересна и актуална. Тя е насочена към използването на помощните технологии в учебния процес и цялостния живот на две групи ученици със специални образователни потребности, а именно с двигателни и със зрителни нарушения. Преводът на темата от английски на български би могъл да бъде и по-добър. На английски език темата звучи много по-убедително и по-добре.

4. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СТРУКТУРАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Целият дисертационен труд е в обем от 253 страници, от тях фактическият текст без библиографската справка и приложенията, заема 193 страници. Той съдържа общо шест теоретични глави, разделени в два големи раздела – единият раздел е посветен на ученици със зрителни нарушения, а другият – на ученици с двигателни нарушения. Следват глави, посветени на изследователската част и на анализа на резултатите – те са доста странно и объркващо номерирани в съдържанието, а и впоследствие в самия дисертационен труд, както и са смесени откъм постановка и анализ на резултатите, глава със сравнителни данни и дискусия, изводи, приноси, библиография и приложения.

Първият раздел на дисертационния труд се спира на зрителните нарушения и съдържа три глави. Първата глава разглежда знанията и разбиранията за слепотата, втората засяга новите технологии в учебния процес на зрително затруднените, а третата е посветена на технологиите в ежедневието им живот. Същата структура се спазва и за втория раздел, който има за фокус лицата с моторно-двигателни нарушения, и отново включва три глави. Така теоретичните глави са общо шест, което е много като брой, но от друга страна по този начин се предлага едно балансирано представяне на двете основни групи лица със СОП, които са обект на изследване.

В главата, посветена на нови технологии в учебния процес при зрително затруднени, бих препоръчала технологиите да бъдат подредени по групи – например, за четене и писане, за ориентиране и мобилност, за свободното време или по някакъв друг начин с цел класификацията и обособяването им по определени показатели, а не просто излагане в текстови формат. Тази глава е изцяло текстова.

Последващата я глава за технологии за ежедневието при зрително затруднени на свой ред изобилства със снимков материал, какъвто липсва изцяло в предходната глава. На този фон не мога да не отбележа доброто познаване на различни съвременни технологии за зрително затруднени и описанието им (въпреки че някои са пропуснати, но пък това е авторово виждане по въпроса), което е достойнство на труда.

Същото важи и за главата за нови технологии за ученици с двигателни нарушения. В главата за нови технологии с учебна цел не намирам широко навлизащите продукти на Dunavox, както и други технологии за комуникация с поглед, а и по-прости такива. Освен това частта, посветена на технологии с насоченост към комуникацията, е някак оскъдна. Тук отново е налице добро онагледяване със снимков материал на технологии за ежедневието и липса на онагледяване за технологиите, свързани с учебния процес.

Всички шест глави, формиращи теоретичната част, са в обем от около 120 страници.

Следва изследователската част. Тя е странно построена и съдържа изследователска част, насочена първо с описание на целта, задачите на изследване, изследователски въпроси, свързани с участниците с нарушено зрение – 8, като с тях са проведени интервюта, и веднага след това са изведени и резултатите от изследваните осем лица на качествено ниво, без статистически данни, процентни съотношения и пр., както и втора част, насочена към участниците с двигателни нарушения – 105, отново с описани отделна цел, задачи, изследователски въпроси и пр., с които

е проведено анкетно проучване. За мен тази постройка е объркваща и би било много по-логично, целите, задачите, участниците да са описани едновременно и заедно. Освен това двете групи участници са изключително несъразмерни. За втората група участници е извършен подробен и задълбочен статистически анализ на резултатите. Това създава чувството на дисбаланс в анализа на данните за двете групи участници – тези с нарушено зрение и тези с двигателни нарушения, и усещане за предпочитание към анализа на резултатите, събрани за лицата с двигателни нарушения. Би било удачно по-балансирано представяне на резултатите на двете групи изследвани лица.

В Глава 4 на стр. 186 започва съпоставителен анализ и дискусия на данните от двете изследвани групи, който в рамките на едва 5 страници се опитва да очертае частична сравнителна картина в отговорите и резултатите.

Направен е опит за извеждане на изводи. Не откривам финално заключение.

Общото съотношение на теоретичната част, постановката на изследването и анализа на получените резултати е 120-70 страници, тъй като постановката на изследването и анализа на резултатите са смесени.

Библиографията е богата и в нея има цитирани литературни източници от последните години. Все пак предвид много бързо развиващите се нови технологии, източниците от последните 5 години се очаква да доминират и да преобладават.

5. ПРИНОСИ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТКАТА ЗА НАУКАТА И ПРАКТИКАТА

Приносите на дисертационния труд са описани общо, като цялостна текстова част без разделяне на такива с теоретичен и с практико-приложен характер. Броят им е 4 и им липсва конкретика.

6. ОЦЕНКА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представените публикации по дисертационния труд са общо четири, като всички те са самостоятелни и са вече отпечатани в сборници от годишните научни конференции на ФНОИ, съответно две публикации са от 2022 г. и две са от 2023 г. Като заглавия те отговарят на темата

на дисертационния труд. Приемам всички публикации като кореспондиращи и съответстващи с основната тема.

7. АВТОРЕФЕРАТ

Авторефератът е в обем от 51 страници. Тук имам да отбележа следното:

- Приносите тук са много по-добре обособени и подредени, отколкото в основния текст на дисертационния труд;
- Терминът, който се използва - „асистивни технологии“, не е много удачен. Той е в противоречие със заглавието, в което се говори за „поддържащи технологии“;
- Налице са хипотези, като се дискутира накрая и състоянието им – потвърждават се или не. В текста на дисертационния труд има записани изследователски въпроси, а хипотези не присъстват!
- В превода на български език на няколко места присъства текста „
- На стр. 28 е записано, че зрително затруднените лица „Използват широк спектър от помощни средства, включително екранни четци (напр. JAWS, NVDA)...“, а в дисертационния труд аз не намерих място, в което да се говори за NVDA?

Като цяло считам, че Авторефератът представя значително по-добре и по-ясно изследването. В този смисъл има известно разминаване между двата текста в полза на Автореферата.

8. ВЪПРОСИ КЪМ ДОКТОРАНТА:

Имам следните въпроси към докторант Алексия Папаспиру:

1. Защо сте избрали да съпоставяте използването на нови технологии при две много различни групи лица със СОП – с двигателни и със зрителни нарушения? Какво бихте искали да постигнете с тази съпоставка?
2. Защо сте избрали два различни подхода на изследване на двете групи участници и защо?
3. По какъв начин става финансирането и снабдяването с необходимите технологични решения на ученици със СОП в Гърция?
4. Вие работите ли с някоя от двете групи изследвани лица – със зрителни и/или с двигателни нарушения, и имате ли преки и лични впечатления от равнището на

използване на нови технологии от тях? Ако да, какво е личното Ви мнение за нивото на включване и използване на нови технологии?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на **Алексия Менелаос Папаспиру** на тема „*Ролята на поддържащите технологии в жизнените и учебни дейности на ученици с двигателни и зрителни увреждания*“ с научен ръководител проф. Е. Софрониева е посветен на интересна и съвременна тема. Трудът отговаря на изискванията, заложи в нормативната уредба в Република България, разписани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторант **Алексия Папаспиру** има необходимите теоретични познания по избраната тема, като това е видно от текста в теоретичните глави, притежава умения и компетентност за планиране и провеждане на научно изследване, което е демонстрирано в изследователската глава, както и има умения за анализ и интерпретация на събрани емпирични данни, доказано в главата с анализ на данните и резултатите.

Въз основа на всичко горепосочено, давам **положителна оценка** за дисертационния труд и автореферата, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на **Алексия Менелаос Папаспиру** по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 17 октомври 2025 г.

Рецензент:

(проф. дпн Мира Цветкова-Арсова)